

1914/136
Plus

ABD-raamat

kodus ja koolis.

Kirja pannud

M. Ilmjärw.

Tartus, 1888.

Trükitud R. A. Hermann'i kirjadega,
väljaandja kuluga.

NuS
ABD-raamat
kodus ja koolis.

Kirja pannud

A. Elmjärm.

Tartus, 1888.

Trükitud A. A. Hermann'i kirjadega, väljaandja kuluga.

Къ напечатанію сей азбуки не имѣется препятствій со стороны духовной цензуры. Рига, 16. октября 1888. года.

Цензоръ, Протоіерей Г. Линденбергъ.

№ 173.

42985

Gesfõne.

Armsjad laste õpetajad! Gesseiswa uue ABD=raamatukesega tahan teile, armsjad laste wanemad ja kooliõpetajad, lahkesti laste õpetamise juurde abiks tulla. Kas teie aga seda nii lahkesti wastu wõtate, ei wõi ma praegu mitte ütelda.

Ma olen püüdnud seda raamatukest nii kergelt ja lühedalt kokku seadida, et ta mitte lastele ränk ega igaw ei oleks. Mikspärast ma niisugust tööd ette wõtšin, selle kohta wõin ma paar sõna ütelda. Tihti juhtub, et lapsed weel niisuguste raamatutega kooli tulewad, mis neil tõesti üle jõuu käib. On ka neid raamatuid lastel õppida, mis laste kätte ei kõlbaks andagi. Siisgi ei hakka ma sest pikalt ega laialt seletama, — jätame seda kõrwale ja vaatame lühedalt eesseiswa raamatukese pääle.

Kõige esiti tuleb siin selle pääle waadata, et lapsele ei wõi mitte rohkem päewas õppida anda, kui ühe numbri all seiswa tüki. Ka ei wõi last enne edasi minna lasta, kui temal kätte antud tükk hästi selge ei ole. — Kirjutus käib siin lugemisega käsi käes ühes, sest neid lähed inimese elus mõlemaid hädasti tarwis. Kirjutamise tarwis muretse lapsele tahwel, krihwel, joonelaud ja tahwli=pühis. Tahwlit ära lasse lapsel mitte käega, ega mõne tarwiliku rii=

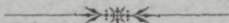
dega pühkida, waid selle tarwis, kui osta ei taha, rulli mõne willase riide äärest üks väike pallike kofku, õmble teda nii ühte, et ta ei argu, ja seega on tahwli-pühis walmis. Enne kui laps hommitu lugemia hakkab, peab ta tahwli-pühisje weega niiskeks tegema ja siis sellega tahwli hästi puhutaks deruma ja trihwli otja terawatks lõikama. Müüid algagu lugemine. Lugema õpetades on tarwis enne tüki eesotsas olewad juured tähed hästi selgeks õpetada. On need hästi selged, siis lasse edasi lugeda, aga ära müüid ise enam ees ütle, lasse last ütelda ja, kui ta effib, siis paranda, seleta ja näita temale ta wiga. Hääleweerimine on lapse õpetamise juures ainus ja õige õpetusewiis. Hääleweerimise waral võib lapsele lugemist loomulikult ja kindlasti kätte õpetada, aga kes seda hästi ei mõista, see jätku seda kooliõpetaja hooletks ja õpetagu ise nõnda, kuida siin raamatus leida on. Näita esiti tähte wardaga, ja siis ütle tähe nimi ja lasse last pikkamisi mitu kord järele ütelda. Pea pisut wahet ja siis küsi jälle sellesama tähe nime. Nõndasamuti tee iga tähe- ja sõnaga. Kui laps on tähe nime ära unustanud, siis ei wõi ta mitte järsku ette ütelda; lasse teda ise mõelda. Kui temal mitte meelde ei tule, siis ütle ette ja lasse teda mitu korda pikkamisi korrata. Tee ka wahet kõwa ja pehme tähe wahel. Kofkulugemine õpeta nõnda, kui warda esimese tähe pääle paned, siis ütleb laps tema nime, paned sina warda teise tähe peale, siis peab ta esimese tähe pääle nii kaua finni, kui wardaga teise tähe pääle saad, siis ütelgu laps ilma wahet pidamata ka teise tähe nime ühes esimesega wälja j. n. e. Kui laps ei jõudnud

ühe päewaga kätte antud tükki ära õppida, siis lasse weel teine päew õppida, aga ikka nii, et ta teda tõesti oskab. On nüüd laps oma tükki arwata kümme minutit õppinud, siis lasse teda tahwel wõtta, ja waata, kas ta hästi korras on; on ta seda, siis lasse kirjutada. Kirjutamine olgu pikaline ja sirge sõrmega. Ühte tähte lasse nii kaua kirjutada, kui ta juba kõlbulik on, siis jälle teist j. n. e.

Lõpetes palun weel teid, auusaid ABD-raamatu tarwitajaid, kui teie siin midagi puudust ehk wiga leiata, siis palun seda minule lahkesti teada anda, et siis tulewases trükkis seda wiga wõiks parandada.

Nõmaweres,
Mihklitun 25. päewal 1888

M. Ilmjärv.

I.

ABD jagu.

i, u, e.

i u e u i e i u e u i e

ei, ui, ei, ui, iu, ui, ei, ui.

/ / A i u e.

2.

m, n.

m n i n e u m e i n u m

mi ne, en ne, mu ne, mi ne, ei ne, en ne.

i m n u i e.

3.

l, o.

l o m o l o n n o u i e ol

o nu, o li, lu mi, mi ne, ei ne, e lu, i lu, on
ni, el lu ni mi, mi nu ni mi.

l e o loom.

4.

a, ü.

a ü l a ü o m ü n a u ü
mi ne, a ni, ü le, ü min, an na, ai ma, ui nu,
an na ae! o nu on meil!

ei a ü ümin.

5.

h, j.

h j ü a j l h i j h a ü o h j
mai, ai, ja hu, ja he, ju ha, ju li, ma he, la he,
lu ha, el lu lä heb onule, oma elu.

h j juhan.

6.

p, b.

p b h j a ü h b j p a h p b a b

pa lu, pii ha, pa ber, pa ha, lu ba, oma, olen,
pe an, pai, läh me lin na, ole meil, an na
luba, pa lu ema, mina ja anna.

p l piibel.

7.

f, g.

f g p b h j f b g l f o g f

fa la, fu lu, fe ha, fu hu, a ga, na gu, nu ga,
leib, pai, fa li, fah ju, fu hu, la ge, li gu, pa le,
muna on mage, mina haf kan lugema.

k g kangel.

8.

t, d.

t d f t g d p h t d m t u d

tuli, ta li, tu ba, tü hi, ta lu, pi du, pa da,
luba mind, tule, tule, pa da keeb, tu le minuga,
mina lau lan, onu ka laulab, aga lind ka laulab.

t d teid.

9.

r. w,

r w t w d w f w r d r p r w

ra tal, wa lu, wi li, ru tu, ra hu, rut tu, tei ne,
tu li, la ge, wa ha, wa ha on kol la ne, kui
meie tu le me, minul on paber, te mal on frih-
wel, rein fir ju tab.

r w wari.

10.

f, s.

f s r f w s t f d s p f r s w f s

fa fi, fu fi, ta fu, a fi, as tu, tas fu, tu lus, fu
lus, ai as, a rus, laps nae rab, ratas wee reb,
tu li on ah jus, mis seal on? kes säält tu leb?
oh kui ilus! jaan ae!

f s fasis.

11.

ä, ö, õ.

ä ö ö f ä s õ r ö w ä ö ö f w ö

ä ra, sä ra, öde, öis, tömp, kõiš, šöin, šöön, šöit,
wöit, härg, särg, iluš öis, fulg on šiin, pun
on suur, taewas on kõrgel, kes sääl loeb? mis
sääl on? sääl on magusad õunad, šiin on iluš pilt.

ä ô ö äöä.

12.

Tähestiku kordamine.

Trüki-tähed.

a b d e g h i j k l m n o p r s t
u w ä ö ü.

Kirja-tähed.

*a b d e g h i j k l m n o
p r s t u w ä ô ö ü.*

13.

aa, ii, oo, uu, ee.

ees, fees, mees, kees, keel, weel, šiiš, wiis, niis,
wiil, kiil, kool, sool, pool, hool, tool, pun, sun,
suur, saan, saar, saa, maa, šina saad saare, poišš
saab õuna, mees läšš metša marjule, hobu
šöidab uhkesti.

Kirjuta ilufasti.

14.

ää, õõ, öö, üü.

äär, käärid, määre, äär, rõõm, rõõst, mõõt, mõõst,
öö, söö, sööb, kõõst, müüd, süüd, püüd, müür, müür
on kõrge, tuba on ma dal, abi on tar wis, päike
pais-tab sel-geš-ti, lin=nud lau=la=wad rõõm=šas-ti,
oh mis i=lus lill!

loe selgesti.

15.

mm, nn, ll, ff, uu.

hamm, samn, sumn, pomn, sonn, onn, šonn, õnn,
lill, jull, pull, sell, loll, toll, tuff, fuff, fiff, sett,
ši=ful on suur ha=be, šiff wõit=leb oma šar=we=
de=ga, aga ho=bu=ne jal=ga=de=ga.

ole usin õppima.

16.

rr, pp, tt, šš.

rašš, lošš, püšš, lašš, kopp, kopp, šopp, lipp, kapp,
nupp, topp, piitt, rott, kott, kütt, pott, kotti pan=

daf=se wi=li, tu=li põ=leb jä=ri=nal, lin=nud len=da=
wad wu=hi=nal, te=re mats! õpe=tus teeb tar=gaks.

õpetus teeb targaks.

17.

ter=wis on hää, mõis=tus on sel=ge, elu on ras=ke,
el=lu kau=nab õu=nu, ot=to pu=hub pil=li, õhk on
soe, maa=si=lad on ma=gu=sad, mil=lal tu=leb
tä=di mei=le? mis see on? kus te=ma lä=heb?
te=ma lä=heb koo=li, tõ=nu pu=hub tuld.

enne mõtte, siis ütle!

18.

päi=ke pais=tab sel=ges=ti, lap=sed loe=wad u=si=
nas=ti, häid lap=si ar=mas=tab ju=mal ja kõi=st
ini=me=sed, kuu=la wa=ne=ma=te sõ=na ja pa=ne
nen=de õpe=tu=si tä=he=le, ä=ra o=le kur=ju=se ori,
raa=ma=tu õp=pi=mi=ne on ka=ju=li=st asi, raa=ma=tu=
tes sei=sab pal=ju tar=kust.

tule, tule, wennafene,
tule, armas õefene,
õpeta mind lugema,
tarkust kinni tabama.

raku kofutab.

19.

ra=hu ko=su-tab, waen kao-tab, ära tee kur=ja,
siis ei sünni sul=le kur=ja! otši i=se õn=ne, ega
õnn sind ei ot=ši, oled hää, siis ol=da=se sul=le
hää, oled õel, siis olda=se sulle õel, kes kõ=we=
rust kül=wab, see wi=let=sust löi=kab, ju=mal hoo=
le=tu=mat ei hoi=a, ega lais=ka ei toi=da.

waen kaotab.

20.

ku=das saa=wad lap=sed tar=gaks? lap=sed pea=
wad lu=ge=mist ja kir=ju=ta=mist õp=pi=ma, siis saa=
wad nemad targaks, kes õpetab neid lugema
ja kirjutama? kodu= õpetawad neid wanemad, aga
koolis õpetab kooliõpetaja, kas kõik lapsed pea=
wad kooli minema? kõik peawad minema, hääd
lapsed lähewad ise, aga üleannetumaid sunnitakse,
mina lähen ise häämeelega kooli.

lähen, lähen õppima,
koolist tärkust koguma.

koolilaps.

21.

tärkus on enam kui rikkus, miks ja nõnda kurw
oled? mina oskan juba kirjutada ja lugeda,

mina õpin ka kirjutama ja lugema, kas sa oled juba kirjused, loõkese ja pääsukese näinud? eile nägin loõkese ja kuulsin tema laulugi. noh, tule siis minuga numbrid kirjutama.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
üks	kaks	kolm	neli	viis	kuus	seitse	kahelja	üheksa	kümme.

22.

S, L, T.
s, l, e,

Siin on suur pilt. Sääl on ilus nuga. Vin-
nud lendawad. Paul on ilus. Quif on ilus lind.
Tuul puhub waljusti. Tõnu loeb raamatut.
Tasw on külm, suwi on soe. Siid on kallis.
Sits on odaw. VILLEKE siin tärtab. Vinnu hää-
l siin ärtab.

S Siin, L Lai, T Teen.

23.

u, p, i.
u, p, i.

Uus lugemine. Uus raamat. Unusta pahad elu
kõrbed. Palu oma wanemaid. Pea kinni, mis
sul on. Palu taewa isa käest abi. Juhannes on

minu sõber. Inimene on Jumala loodud. Paul
rõõmustab inimest. Taewas on sinine. Sirge
ja ilus poiss. Jakob läks kooli. Minu laps.
Palu, Saan.

U Uni, P Pai, J Joud.

24.

A, O, W.

a, o, w.

Ani ujub wees. Anna on minu õde. Aeg an-
nab hääd nõuu. Olga on minu onu tütar. On
siin. Dinas püksleb. Walgus tuleb päikese juurest.
Baen kaotab. Wali walget särki. Pimedus
katab maad. Tähed särawad taewas. Ilus ilm.
Udune ilm. Wihma on tarwis. Ubi on tarwis.
Olga aeg! Wii mind wennale.

A Ani, O Olga, W Wii.

25.

K, M, N.

k, m, n.

Kasulik asi. Kõikide Looja on Jumal. Jumal
on taewa ja maa kuningas. Meie oleme kõik
Jumala loodud. Kas sa tuled? Minul on ju

marju. Meie maja on ilus. Anna kirjutab. Naeris kaswab maa sees. Neist saab kannisid. Ruga kukkus maha. Andis. Olin.

K Kiis, M Mai, N Nali.

26.

G, R, S.

e, r, h.

Gma andis minule õuna. Ella kinkis weel teise. Roman ei saanud ühtegi. Mikspärast ta ilma jäi? Tema oli wallatu. Mis sinu wenna nimi on? Hermi on tema nimi. Hermi on ju minu sõber. Nikolai oskab ju hästi lugeda. Kes on Nikolai? Minu noorem wend. Raamatu lugemine on wäga kasulik.

E Elena, R Roman, H Herma.

27.

G, D, B.

g, d, b.

Betlemm. Betlemma linnas sündis meie Sünis-
tegiija Jeesus Kristus. Johann Gutenberg oli
raamatutrükkimise kunsti ülesleidja. Enne Guten-

bergi saidwad kõik raamatud kirjutatud. Don
ja Dnjepr on Wene riigis suured jõed.

G Gutenberg, D Donau, B.

28.

Ä, Õ, Ö Ü.

ä, õ, ö, ü.

Ära tee kellegile ülekohut. Ära lase ennast kur-
jadele ohwriks langeda. Sõpetust pane ja teraselt
tähele. Sõpi hääd, unusta kurja. Sõpi Sumalat
tundma ja Tema käskusi pidama. Sõ on loodud
puhtamiseks. Sõpik on laulu-lindude kuningaks
loodud. Sõpiku laul on igale inimesele armas
kuulda. Kurja last põlgawad kõik teised hääd
lapsed. Ülekohus ei seisa mitte kotis.

Ä Ära, Ö Öis, Ö Öö, Ü Üks.

29.

Suurte tähtede kordamine.

Trüki-tähed.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

Kirjutus-tähed.

A B C D E F G H I J K
L M N O P Q R S T
U V W Ä Ö Ü

30.

Lapsed, kuulge ja pange tähele kõike hääd. Õppige hääd tegema. Olge alandlikud. Ärge tehke kelle-
gile ülekohut. Jumal nuhtleb kurjaid. Mäti
olge hääd ja sõnakulelikud. Tehke hääd, siis
tehtakse teile hääd. Rahu kosutab, aga waen
kaotab. Mis sa õpid, seda õpid iseenesele. Põlga
halba, aga armasta hääd. Wallatuid lapsi põla-
takse. Saa nende sarnaseks, keda armastatakse.
Nõua Kristust taga ja käi tema järel. Unusta
kõik pahad eluviisid. Hää laps on kõikidele
armas. Ära pimedust ära kardada ja mitte. Dionis,
Gustaw ja Bruno olivad hääd ja sõnakule-
likud lapsed.

II.

Lugemise tükid.

1. Kuningas ja pois.

Tee pääl juhtus kuningas waesele poisile wastu tulema ja hakkas temaga rääkima. Pois wastas julgesti ja arusaadawalt kuninga iga küsimise pääle. Wiimaks küsis kuningas: „Kuhu sa lähed?“ „Lähen kooli õppima,“ oli poisi wastus. — „Õpi, minu laps,“ ütles kuningas lahkesti „ja sina saad kasulikuks inimeseks.“

2. Kool.

Koolis on palju rõõmsaid lapsi, kes hää meelega õpiwad. Neid õpetab koolmeister; koolmeister on suur laste sõber, ja ta õpetab neid hää meelega lugema, kirjutama, rehkendama ja laulma. Hommikku, enne õpetust, peab koolmeister lastega palwet; pääle palwe algab kooli töö. Kui koolis lõuneni töötatud on, siis loewad lapsed söögi-palwet ja hakkawad sööma. Laasad lapsed ei saa aga enne süüa, kui nad omad tükid

ei ole ära õppinud. Wirgad lapsed võivad pärast lõuna-sööki väljas jalutada ja mängida. Kui on lõuna aeg mööda, siis kutsub koolmeister lapsed jälle kooli-tuppa õppima kuni õhtuni. Teisel päeval algab jälle harilik kooli-töö.

3. Kodust kooli.

Kurvalt, kallid kodute,
Jätan maha sind . . .
Waimu isu wirgaste
Kutsub kooli mind.

Jää nüüd jumalaga sa
Ole õnnistud!
Tial ma ei unusta,
Kuis siin kasvanud . . .

Kodu, kui kord jälle jää
Seisad minu ees —
Nag siis teine ilma pääl —
Mina teine mees . . .

Jakob Tamm.

4. Jumal.

Jumal on kõige ülem, taewa ja maa kuningas. Jumal lõi kõik seda, mis meie filmaga näha võime, kune päewa sees. Snimest lõi Jumal kõige viimati ja pani teda kõigi maapääliste loodud asjade üle walitsema. Jumal valitseb ja hoiab kõik seda, mis Ta on loonud oma isa-

lifu armastusega. Jumal on igas kohas, ja Tema film näeb ja ulatab ka sinna, kuhu ühegi film ei wõi näha ega ulatada. Ei ole seda kohta, kus Jumalat ei ole, Tema on igas paigas. Jumal on helde ja armulik Isa, Tema armastab seda, kes wagasti elab, aga wihtab seda, kes kurjasti elab.

5. **Palwe.**

Heida armu, halasta,
 Minu pääle, Issand Sa.
 Palwe waimus wagusas
 Seisan Sinu ees,
 Wabandust ei asumas
 Minu hinge sees:
 Patu teesid tallanud
 Olen palju ma,
 Sinu armu pruukinud
 Kerge meelega. —
 Aga, Issand, Sina ka
 Andeks anda wõid,
 Sa, kes helde meelega
 Maa ja taewa löid;
 Sinu pääl mul wiibib meel,
 Sinu poole hüüan weel:
 Heida armu, halasta
 Minu pääle, Issand Sa!

Anton Han.

6. Hää hää wastu.

Kerjaja tuli waese mehe juurde, kelle naesel üks ainus leib majas oli; tema andis sellestgi weel poole sandile. Pärast sandi äraminekut läks tema wälja õue. Aga mis nägi tema õues? — Õue wärawa samba ümber oli suur pere mesilasi. Naene koristas nad ära, ja sest saadik saiwad neile mesilased. — Küll Jumal teab, kudas Ta tasub.

7. Kaks kütti.

Kaks kütti läksiwad metsa. Nende soom oli, ilusaid karu poegi kinni püüda. Üks ronis orgu karu koopa juurde ja hakkas säält kohe kiskendama: „Mina sain karu kätte!“ — „Too ta siia!“ — „Tema ei tule.“ — „Noh, siis tule ise siia!“ — „Waat see'p see häda ongi, et tema ei lasse mind ka tulla.“

8. Siis.

Miks sa potksled, siiske,
Oled tüliks teistele,
Kas ei wõi sa rõõmuga
Majal ümber hulkuda?

Kudas mina, karjane,
Olen teile tasane?
Kas ei teine teisega
Wõi te' rahus elada?

Ujupaigaks aasake
Antud igaihele;
Siin on igal hingel maad —
Mis ja muidu jonni a'ad.

Jakob Tamm.

9. Kaaren ja arakas.

Harakas kelsis puu otse mööda ja kädistas lõpmata; aga kaaren istus ja oli wait. „Miks ja ometigi nii wait oled, sõber? Wõi ei usu sina, mis mina räägin?“ küsis wiimati arakas. — „Wähe usun küll,“ wastas kaaren, „kes nõnda palju räägib, kui sina, see ikka waletab.“

10. Kaks poisikest ja linnuke.

Kord läksiwad kaks poisikest, Martin ja Anton aasale. Nende joow oli, ilusaid lillekesti korjata, et neist oma wäikestele õele pärga teha. Villesid korjates leidsiwad nad ilusa linnu-pesa. Sind lendas oma pesakeste juurest ehmatusega puu otsa ja palus säält haleda häälega, et mitte tema pesakest ei puudutaks. Aga Antonil oli suur himu munakesti pesast wälja wõtta, et nendega mängida. Martin, kes ju targem oli, keelas teda ning seletas temale, et seefugune tegu Jumala ees suur patt on. „Kui ja need munakesed pesast wälja wõtad,“ ütles Martin, „siis teed nad kohe

kattki, sest nemad on wäga õrnad. Paremi jäta nemad puutumata ja läheme pesakese juurest eemale. See paluja linnukene, kes sääl puu otsas, audub neist munakestest ilusad pojad ehk noored linnud wälja, ja need teewad, kui nemad suureks saawad oma lauluga sinule suurt rõõmu. Aga kui sa kuulmata oled, siis kaebab waga lind sinu pääle Jumala ees, ja Jumal nuhtleb sind rängasti."

"Kui lugu nõnda on," ütles wäike Auton, "siis ei lähe mina ilmasgi enam lindude pesade ligi, üksnes kuulan aga nende lõbusat laulu. Ilmasgi ei taha ma meelega pattu teha ega kurja mõelda."

11. Räästake.

Oh räästake, oh linnuke,
Kui armas sinu lauluke,
Kui rõõmustaw su hää!,
Sääl aasal haawa pääl!

Oh räästake, oh linnuke,
Miks nõnda rõõmus sa? —
Wist tänad Issad heldeste,
Kes kaitseb, toidab sind!

Oh räästake, oh linnuke,
Mii tahan mina ka
Su järel Issad rohkeste
Siin kiita, tänada.

12. Peterburgi linn.

Peterburgi linn seisab Neewa jõe kaldal; tema on meie suure ja wägewa riigi päälinn. Seda linna ehitas Wene riigi keiser Peeter Esimene. Selles kuulsas ja uhkes linnas elab ka meie suur ja armuline keiser kaunis keiserlikus loosis. Peterburgi auu ja wägewust tunnistawad kõik need linna ilusad kirikud, suured ja uhked majad, laiad uulitsad ja ilusad lõbu=aiad. Sellest suurest ja wägewast päälinnast saadab keiser, kui armulik isa, omad käsud wälja ja walitseb kõige selle suure ja wägewa riigi üle. Tema käsu ja walitsuse all seisawad kõik Wene rahwa suguharud ja ka meie Gestlased.

13. Moskwa linn.

Moskwa on teine ehk wanem Wene maa päälinn. Tema seisab seitsejada (700) wersta Peterburist lõuna pool. Selle linna auu ja wägewust tunnistawad kümmetuhat (10,000) maja ja neljada (400) kirikut. Selles kuulsas ja uhkes linnas saawad Wene riigi keisrid kroonitud. Wene rahwas peab Moskwa linnast suurt lugu, sest et see nende rahwuse ja usu pesa=paik on. Ei ole seda Wenelast, kes Moskwa tornisid nähes mitte oma mütsi pääst ei wõtaks, ega risti tähega

ennast ei õnnistaks. Wene rahwas armastab kõigest südamest Sumalat, keisrit ning oma isamaad.

14. Sumal, keisrit kaitse Sa!

Sumal, keisrit kaitse Sa!
Wägew riigi walitseja,
Walitse ja meile auuks,
Waelastel hirmuks,
Siget usku Keiser!
Sumal, keisrit kaitse Sa!

15. Piibli salmid.

Kuulge lapsed, mis ütleb Jeesus:

Laske need lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelake neid mitte, sest niisuguste pärast on taewa riik.

Seda silma, mis isa hirwitab ja ei taha ema sõna kuulda, peawad kaarnad jõe ääres wälja nohkima ja kotta pojad ära sööma.

Kes aga isa armustab, see lepitab patud ära, ja kes ema armustab, see on selle sarnane, kes enesele warandust tallele paneb.

Mina olen hää karjane; hää karjane jätab elu lammasste eest.

Mina olen hää karjane ja tunnen omaksed ja olen tuntud omakstele.

Jehowa on mu karjane, ei mul 'pole
ühtigi waja.

Moore rohu maade pääle asutab ta mind;
ta saadab mind higamise wee juurde.

Ta jahutab mu hinge, ta saadab mind
õiguse jälgede pääle oma nime pärast.

Ka siis, kui ma käin surma warju orus,
ei karda ma kurja, sest et Sina minuga oled;
Sinu kepp ja Su sau, need trööstiwad mind.

Sa walmistad mu ette ühe laua mu waen-
laste nähes; Sa wõiad mu pää õliga; mu
karikas on õieti täis.

Häädus ja heldus aga peawad mind taga
ajama kõige mu eluaja, ja ma jään Jehowa-
kotta kauaks ajaks.

III.

P a l w e d.

Palwete seletus.

Palwets nimetatakse inimese meele-mõistuse ja südame ülendamine Jumala poole, ehk selgem ütelda: palwe on inimese lapselik kõne oma taewa-Isaga kõigest sellest, mis tema süda tunneb ja meel mõistab ehk ei mõista. Alga et inimese elus mitmesugused juhtumised ette tulewad, siis ei ole palwed ka mitte iga kord ühesugused. Kui meie oma Looja ja Jumala käest oleme hääd saanud kas waimulikust wõi ilmalikust elus, nii kui põllu-wilja siginemise ehk jälle meie ettevõtete täide-minemiste asjus, siis tänaine meie Jumalat selle hää eest, see on tänu-palwe. Kui meie Issanda oma Jumala kõrgust ja suurust meelde tuletame ja Tema imetegudest maailmas järele mõtleme, siis kiidame ja auustame meie Teda — see on kiituse- ja auustamise-palwe. Alga kui meie Jumalat oma Loojat appi hüüame, olgu see ihu- ehk hinge-hädas ja õnnetuses, siis palume meie Teda — see on abi palumise-palwe. Palwe on kõige ülem asi inimese elus; sest Issand ise ütles: ilma minuta ei wõi teie ühtigi teha. Palwe kustutab ära inimese

kurbtuse filmapiisarad ja ühendab teda oma Jumalaga. Palwe ulatab siit maailmast taewasse, sest Ünnis-
tegija Jeesus Kristus ütleb ise pattudest püha waimu
wastu, et need ei saa siin maailmas andeks antud ei
ka tulewas (Matt. 12, 32) ja selle läbi, muidugi,
näitab meile selgesti, et tulewas elus wõib weel
palwe läbi mõne pattude andeksandmist saada. Palwe
on üks elaw ühendus Jumala ja inimeste wahel, on
üks wägi, mis inimese elu kurbtusi kergitab ja surma
tunni hirmu wähendab. Aga kelle eest peame meie
paluma? Keisri herra, tema sugufeltsi, ülemate, wa-
nemate, kiriku- ja kooliõpetajate, sugulaste ja ka iga
inimese eest. Palu, armas laps, alati! Palu hom-
miku, palu õhtu, palu enne töö alustust ja pärast
töö lõpetust, palu enne toidu wõtmist ja pärast!
Palu oma elawate ja surnud sugulaste eest! Palu
lõpmata! See ülendab sind Jumala ja inimeste ees

Issanda palwe.

Meie Issa, kes Sa oled taewas, pühitseb
saagu Sinu nimi; tulgu meile Sinu riik; Sinu
tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ka maa pääl;
meie igapäewast leiba anna meile täna päew; ja
anna meile andeks meie wõlad, kui ka meie
andeks anname oma wõlglastele; ja ära saada
meid mitte kiusatuse sisse; waid päästa meid
ära sest kurjast. Sest Sinu pärast on see riik
ja wägi, ja auu, igawesti! Amen.

Hommiku palwe.

Sinu juurde, oh Issand, inimese armastaja, tõttan ma unest ülestõustes, ja tõttan Sinu tahtmist täitma Su armu abil ja palun Sind: ole mulle abimeheks igal ajal, iga asja juures, ja hoiu mind iga kurja lihaliku teo ja kuradi kawaluse eest; lunasta mind ja wii mind oma igawesesse riiki: sest Sina oled mu Looja ja iga hää asja muretseja ja andja, Sinu pääle üks-päinis loodan ma ja Sulle annan aini, nüüd ja ikka ja igawesti. Amen.

Shtu palwe.

Issand, meie Sumal! anna mulle andeks kõik, mis ma sel päewal sõna-, teo- ja mõttega olen teinud, sest Sina oled helde ja inimese armastaja; saada mulle ühte rahulist ja vaikist und; laskita oma kaitstjat Inglit, kes mind kõige kurja eest warjaks ja hoiaks; sest Sina oled meie hingede ja ihude kaitstja, ja Sulle, see Isa ja Poja ja Püha Waimule, anname meie aini, nüüd ja ikka ja igawesti; Amen.

Palwe enne õpetust.

Oh kõige armulisem Issand! saada meile oma Püha Waimu armu, kes meile mõistust

annab, ja meie hinge jõudu finnitab, let meie, seda kuulutatud õpetust vastu võttes, üleskas-
wakšime Sinu, meie Looja, auuks, meie wanemate
meele hääks, Kiriku ja Issamaa kasuks.

Palwe pärast õpetust.

Meie täname Sind, oh Looja, et Sa meid
oma armu väärt oled teinud seda õpetust tähele
panna. Onnista meie ülemaid, meie wanemaid ja
õpetajaid, kes meid see hää tundmise poole saat-
wad ja anna meile väge ja jõudu selle õpetuse
sees edasi jõuda.

Palwe enne jõömaaega.

Kõikide filmad lootwad, Issand, Sinu pääle,
ja Sina annad neile nende rooga omal ajal,
teed lahti oma rohket kätt, ja täidad kõik, mis
elab, hää meelega.

Pärast jõömaaega.

Meie täname Sind, oh Kristus meie Su-
mal, et Sa oled meid toitnud oma maapäälse
hääga; ära jäta meid ka ilma omaast taewa-
riigist.

Palwe Keisri ja ijamaa eest.

Lunasta, oh Issand, oma rahwast ja õnnista oma pärisosa; anna wõitu meie õiget usku Keisri Aleksandri Aleksandrowitshile Tema waenlaste üle, ja kaitse oma ristiga oma fogudust.

Sumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand sinu Sumal; sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Teine käsk.

Sina ei pea enesele mitte tegema nifertatud kaju ehk mingisugust nägu sellest, mis taewas ülewal, ei sellest, mis all maa pääl, ega sellest, mis wee sees maa all on; sina ei pea mitte neid kumardama, ega neid teenima.

Kolmas käsk.

Sina ei pea mitte Issanda oma Sumala nime ilma asjata suhu wõtma.

Neljäs käsk.

Wõtke hingamise päewa pääle, et ja teda pühitsed: kuus päewa pead ja tööd tegema ja kõik oma tegemist ära tegema, aga seitsmes päew on hingamise päew Issandale, sinu Sumalale.

Viies käsk.

Muusta oma isa ja oma ema, et su käsi
hästi käib ja sa kaua elad maa pääl.

Kuues käsk.

Sa ei pea mitte tapma.

Seitsmes käsk.

Sa ei pea mitte abielu ära rikkuma.

Aheksas käsk.

Sa ei pea mitte warastama.

Üheksas käsk.

Sa ei pea mitte wale tunnistust rääkima
oma ligemise wastu.

Kümnes käsk.

Sa ei pea mitte hinnustama oma ligemise
naisi, ka ei pea mitte hinnustama oma ligemise
koda, ei tema põldu, ei tema sulast, ega ta üm-
mardajad, ei tema härja, ei ta eeslit, ei muid
tema lojuksid, ega mingisugust asja, mis su lige-
mise pärast on.

Kaks ülemat käsku.

Esimene.

Sina pead Issandat oma Jumalat armas-

täma kõigest omast südamest ja kõigest omast hingest, ja kõigest omast meelest.

Seesama on see esimene ja suur käsu = sõna. Aga teine on tema jarnane.

Teine.

Sina pead oma ligemist armastama, kui iseennast.

Neis kahe käsu-sõnas on kõik käst ja prohvetid koos.

Ujutunnistus.

Mina usun see ainu Jumala, see Isa, see kõige ülespidaja, see taewa ning maa ja kõige nähtawa ja nägemata loomade Looja jisse; ja see ainu Issanda Jeesuse Kristuse, see ainu sündinud Jumala Poja jisse, kes Isast on sündinud enne kõiki aegu, Walgus Walgusest, tõsine Jumal tõsijest Jumalast sündinud, mitte loodud, Isaga üheloomuline, kelle läbi kõik loodud on; kes meie inimeste pärast ja meie lunastamise pärast on maha tulnud taewast, ja liha jisse saanud see Püha Waimu ja Reitsi Maria läbi ja inimeseks saanud; kes meie pärast on risti löödud Pontsiuse Pilatuse ajal, ja kannatanud ning maha maetud, üles tõusnud kolmandamal päewal firjade järele; ja kes on üles läinud

taewa ja istub Isa paremal käel; ja kes jälle
saab auuga tulema kohut mõistma elawate ja
surnute üle, ja kelle riigil ei saa otja olema.
Ja see Püha Waimu, see Issanda ja Glulooja
sisse, kes Isast wälja läheb, keda ühtlasi Isa ja
Pojaga kumardatakse ja auustatakse, ja kes Proh-
wetide läbi rääkinud on. Üheainsa, püha, kõige
maapäälse ja Apostliku Koguduse sisse. Ma tun-
nistan ühte ristmist pattude andeksandmist. Loodan
surnute ülestõusmist, ja ühte tulewa aja elu.
Aamen.

L i s a.

Ladina keeli trüki- ja kirjutuse=tähed, mis
ka Eesti keeli kirjas pruugitakse.

A a B b D d E e G g H h

A a B b D d E e G g H h

Ä ä B b D d E e G g H h

I i J j K k L l M m N n

I i J j K k L l M m N n

Ï ï J j K k L l M m N n

O o P p R r S s T t U u

O o P p R r S s T t U u

Ö ö P p R r S s T t U u

W w Ä ä Ö ö Ü ü X x ^(Xjet)
W w Ä ä Ö ö Ü ü Z z
W w Ä ä Ö ö Ü ü 3 3

^(Tje) C c ^(Ypsilon) Y y ^(Xs) X x ^(Ru) Q q ^(Fau) V v ^(Schw) F f
C c Y y X x Q q V v F f
C c Y y X x Q q V v F f

^(Sch-tje-ha) Sch sch ^(Tje-ha) Ch ch.
Sch sch Ch ch.
Sch sch Ch ch.

Wõõra tähtede seletus.

- 3 3** (tjet) loetakse kui „tj“: Bebedus, Zion, Lazarus.
C c (tje) loetakse pehmelt kui „t“: Carl, Colum-
bus, Cornelius; aga tähtede ö, e, i ja ä ees
kui „d“: Sicilia, Ciprus, Cäsarea.
Y y (ippsilon) loetakse kui „ü“: Analysis, rähä,
kynä; sõna algusel täis häälelise ees kui „j“:
Jukatan, York.

X x (iks) räägitakse kui „ks“: Sertä, Sertus, Sertes.

Q q (ku) loetakse kui „kw“: Quarta, Quinta.

V v (vau) räägitakse kui „w“: Victor, Victoria.

F f (ehw) räägitakse kui „wh“: Ferdinand, Franz, Geografia.

Ch ch (tse=ha) räägitakse kui „h“ ehk „hh“, sõna algusel kui „k“: Zacharias, Zachäus, Chiwa, Christian.

Sch sch (es=tse=ha) heli ei mõi tähtedega mitte õigeste ülesse kirjutada, teda peab õppijale suu-
sõnaga ette räägitama. Schnakenburg, Schiller, Schuberg.

Poisike põllul.

Isa, sinul hobu on,
Sahk on sinul ka,
Püsimatalt põllu pääl
Kiirul künnad sa.

Isa, mis ma palun sind:
Jõudu on mull ju —
Too sa wäike hobu mull,
Wäike sahk ka too.

Sinu kôrwal sedamaid
Wiin nad, nagu wiis —
Sinu seltsis kündma sääl
Hakkan hoolsast siis.

Jakob Tamm.

Wanad sõnad.

Põllumees põline rikas,
Ametmees arute rikas.

Kaupmees korraste rikas.

Ei kõik mahu marja-maale,
Muist jääb ikka karja-maale.

Kui tõsi, siis tõusku,
Kui wale, siis waogu!

Kus wiga näed laita,
Sääl tule ja aita.

Rahu kosutab,
Waen kaotab.

Hundi nurja läinud kawalus.

Kits läks wäljale toidust otsima, aga talled pani ta lauta kinni ja ei käskinud kedagi sisse lasta. Ta ütles: „üks siis, kui teie minu häält kuulete, tehke uks lahti ja laske mind sisse.“ Aga hunt kuulas kõik seda juttu salaja päält. Kui wana kits oli ära läinud, tuli hunt ukse juurde ja lausus kitse hääl: „lapsed, laske sisse: teie ema tuli ju kodu ja tõi teile süüa.“ Tallekesed waatasid läbi ukse pilu ja ütlesiwad: „hääle poolest oled küll ema, aga jalgade poolest hunt; ei, pole waja sisse lasta.“

Möistatused.

1. Kes keerleb ja weerleb, ja kui otsa saab, siis muneb?

2. Kes on kõrgem kui kirik, madalam kui rēgi, mustem kui süsi, walgem kui lumi?
 3. Kes on seest siiru-wiiruline, päält kullakarwaline?
 4. Kes on keeletu ja meeletu, ja ise ilma maa tark?
 5. Kes on keeletu ja meeletu, aga ise ilma maa rakendaja?
 6. Täis on mind mets ja maa, aga siisgi peotäit ei saa.
 7. Kes käib ööd ja päewad, aga paigalt ei saa?
 8. Kes on imeline mees, luud tal pääl ja liha sees, elab ise wees?
-

Wene feele tähed.

Trüki-tähed.		Kirja-tähed.		Rõla.	Nimed.
Suured :	Wäikesed :	Suured :	Wäikesed :		
A	a	A	a	a	a
Б	б	Б	б	b	be
В	в	В	в	w	we
Г	г	Г	г	g	ge
Д	д	Д	д	d	de
Е	е	Е	е	je	e
Ж	ж	Ж	ж	ſh	ſhe
З	з	З	з	f	ſe
И	и	И	и	i	i
І	і	І	і	i	i
К	к	К	к	k	ka

Л	л	<i>Л</i>	<i>л</i>	l	el
М	м	<i>М</i>	<i>м</i>	m	em
Н	н	<i>Н</i>	<i>н</i>	n	en
О	о	<i>О</i>	<i>о</i>	o	o
П	п	<i>П</i>	<i>п</i>	p	pe
Р	р	<i>Р</i>	<i>р</i>	r	r
С	с	<i>С</i>	<i>с</i>	ſſ (kōwa)	eſſ
Т	т	<i>Т</i>	<i>т</i>	t	te
У	у	<i>У</i>	<i>у</i>	u	u
Ф	ф	<i>Ф</i>	<i>ф</i>	wḥ	ewḥ
Х	х	<i>Х</i>	<i>х</i>	ḥḥ (kōwa)	ḥḥa
Ц	ц	<i>Ц</i>	<i>ц</i>	tʂ	tʂe
Ч	ч	<i>Ч</i>	<i>ч</i>	tʂḥ	tʂḥe

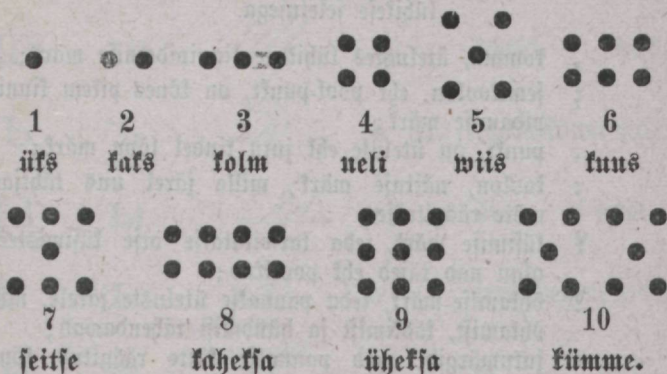
Ш	ш	<i>Ш</i>	<i>ш</i>	ſch	ſcha
Щ	щ	<i>Щ</i>	<i>щ</i>	ſchtſch	ſchtſcha
Ъ	ъ	<i>Ъ</i>	<i>ъ</i>	o jerr (kōlata kōwa märk)	
Ы	ы	<i>Ы</i>	<i>ы</i>	ōi	jerōi
Ь	ь	<i>Ь</i>	<i>ь</i>	jeerj (pehme märk)	
Ѣ	ѣ	<i>Ѣ</i>	<i>ѣ</i>	je	jätj
Э	э	<i>Э</i>	<i>э</i>	e	e
Ю	ю	<i>Ю</i>	<i>ю</i>	ju	ju
Я	я	<i>Я</i>	<i>я</i>	ja	ja
Ө	ө	<i>Ө</i>	<i>ө</i>	wh	whitaa
У	у	<i>У</i>	<i>у</i>	i	iſhitſa
Й	й	<i>Й</i>	<i>й</i>	i	i=ſtrattoi

Kirja wahemärgid,

lühikese seletusega.

- komma, ütelistes lühikene kinnipidamise märk ;
- semikoolon, ehk pool-punkt, on kõnes pikem kinnipidamise märk ;
- punkt, on ütelse ehk jutu kindel lõpu märk ;
- koolon, näituse märk, mille järel uus tähtjas mõte räägitakse ;
- ? küsimise märk, teda tarwitatakse otse küsimistes, olgu nad täied ehk poolikud ;
- ! õhkamise märk, teda pannakse ütelse järele, mis õhkamist, käskimist ja hüüdmist tähendawad ;
- „ “ jutumärgid, neid pannakse kätte räägitud kõne algusele ja lõpule ehk tähtsa sõnade tähendajateks ;
- mõtlemise märk, teda pannakse lõpu seisatuse mõnaks, enamasti punkti järele, ja ka kui midagi ootamata asja, iseäranis tähelepandawat mõtet, elawaks tehakse ;
- () klambrid, neid pruugitakse sõnade seletamise juures kõrwalise mõtete ja ütelse siisse piiramiseks ;
- ehk : ühenduse ehk lahutuse märk, teda tarwitatakse silpide lahutuseks ja sõnade wahel, mis kokkusaadumisi sünnitawad, et nende sõnade kokkuolemist, kelle wahel nemad on, tähendada ;
- ∴ kordamise märk, teda pruugitakse enamasti laulu salmides ja sõnades tähendamiseks, et see salm ehk sõna weel teist kord laulda ehk lugeda tuleb ;
- * ehk † tähenduse märk, teda pruugitakse niiuguses kohas, kus wäljaspool kõne ehk juttu pikemalt tahetaks seletada ;
- ’ kustutamise märk, teda pruugitakse üleüldse, sõnades, maha jäetud hääle ehk tähe asemel ;
- § paragrahwi märk, temaga tähendakse wäiksemaid jagusid suuremast tükist. Ehk : Teda kirjutatakse päätüki märgiks, numbri ette.

Arvamise tähed ja nende nimed.

T ä h e n d u s. Üleval seiswad kuulikesed on iga numbri juurde selle pärast lisatud, et laps mõits siin tervemine aru saada, mis tähendab üks, kaks, kahesja ehk kümme jne. Õpetades tuleb siin lapsele kindlaste ja arusaadavalt ära seletada, mis tähendab üks, kaks, kahesja ehk kümme jne. On ühe juures üks kuul, siis peab ka laps teadma, et ühel on üks ainuke arv. On kahe juures kaks kuulikest, siis peab ka laps teadma, et kahel on kaks arvu, ehk kaks seisab kahest üksikut koos. On kümme juures kümme kuulikest, siis tähenda see, et kümme seisab kümnest üksikut (ühest) koos, selle pärast on tema nimi kümme jne.

Numbrite ehk arvude lugemine 1—100.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	34	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Rooma eht Ladina numbrid.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	IX	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
XI	XII	XII	XIV	XV	XVI	XVII	XVII	XVIII	
11	12	13	14	15	16	17	17	18	
XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXIV	XXV	XXV	
19	20	21	22	23	25	25	25	25	
XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	XXIX	XXX	XXX	XXX	XXX	
26	27	28	29	29	30	30	30	30	jne.

Arvamiise märgid.

- + (Plus) kokkuarvamiise märk; 3+5 kokku on 8.
- (Miinus) vähendamise- eht mahaarvamiise märk; 8—3 tähendab 8. võtta 3 ära jääb 5 järele.
- × korrutamise märk; 2×3 tähendab 2×3 on 6.
- : jagamise märk; 30 : 5 tähendab jaga 30 5 pääle ära.
- = võrdlemise märk; 2+3=5 tähendab 2 ja 3 on 5.

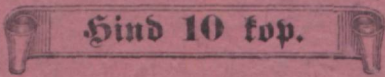
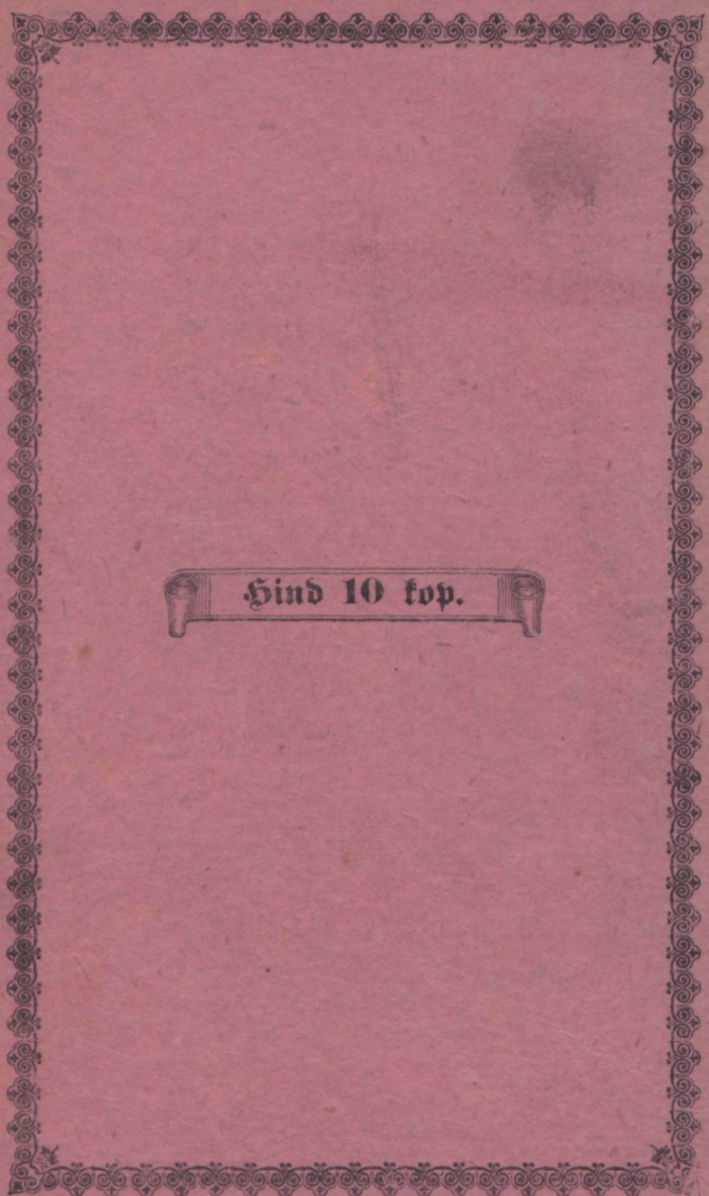
Korra tabel.

1 ford 1 on 1	1 ford 2 on 2	1 ford 3 on 3
2 $\times$ 1 = 2	2 $\times$ 2 = 4	2 $\times$ 3 = 6
3 $\times$ 1 = 3	3 $\times$ 2 = 6	3 $\times$ 3 = 9
4 $\times$ 1 = 4	4 $\times$ 2 = 8	4 $\times$ 3 = 12
5 $\times$ 1 = 5	5 $\times$ 2 = 10	5 $\times$ 3 = 15
6 $\times$ 1 = 6	6 $\times$ 2 = 12	6 $\times$ 3 = 18
7 $\times$ 1 = 7	7 $\times$ 2 = 14	7 $\times$ 3 = 21
8 $\times$ 1 = 8	8 $\times$ 2 = 16	8 $\times$ 3 = 24
9 $\times$ 1 = 9	9 $\times$ 2 = 18	9 $\times$ 3 = 27
10 $\times$ 1 = 10	10 $\times$ 2 = 20	10 $\times$ 3 = 30

1 ford 4 on 4	1 ford 5 on 5	1 ford 6 on 6
2 $\times$ 4 = 8	2 $\times$ 5 = 10	2 $\times$ 6 = 12
3 $\times$ 4 = 12	3 $\times$ 5 = 15	3 $\times$ 6 = 18
4 $\times$ 4 = 16	4 $\times$ 5 = 20	4 $\times$ 6 = 24
5 $\times$ 4 = 20	5 $\times$ 5 = 25	5 $\times$ 6 = 30
6 $\times$ 4 = 24	6 $\times$ 5 = 30	6 $\times$ 6 = 36
7 $\times$ 4 = 28	7 $\times$ 5 = 35	7 $\times$ 6 = 42
8 $\times$ 4 = 32	8 $\times$ 5 = 40	8 $\times$ 6 = 48
9 $\times$ 4 = 36	9 $\times$ 5 = 45	9 $\times$ 6 = 54
10 $\times$ 4 = 40	10 $\times$ 5 = 50	10 $\times$ 6 = 60

1 ford 7 on 7	1 ford 8 on 8	1 ford 9 on 9
2 $\times$ 7 = 14	2 $\times$ 8 = 16	2 $\times$ 9 = 18
3 $\times$ 7 = 21	3 $\times$ 8 = 24	3 $\times$ 9 = 27
4 $\times$ 7 = 28	4 $\times$ 8 = 32	4 $\times$ 9 = 36
5 $\times$ 7 = 35	5 $\times$ 8 = 40	5 $\times$ 9 = 45
6 $\times$ 7 = 42	6 $\times$ 8 = 48	6 $\times$ 9 = 54
7 $\times$ 7 = 49	7 $\times$ 8 = 56	7 $\times$ 9 = 63
8 $\times$ 7 = 56	8 $\times$ 8 = 64	8 $\times$ 9 = 72
9 $\times$ 7 = 63	9 $\times$ 8 = 72	9 $\times$ 9 = 81
10 $\times$ 7 = 70	10 $\times$ 8 = 80	10 $\times$ 9 = 90

10 ford 10 on 100, 10 ford 100 on 1000.

Hind 10 fop.